

Spomeniška Ljubljana

RAJNIK BOGOTAJ

MARJAN MUSIC

V Levstikovem klasičnem Popotovanju iz Litije do Čateža omenja Selšček »rajnika Bogotaja«. V spremni besedi in opombah Blaža Tomaževiča k izdaji Martina Krpana z Vrha in Popotovanja iz Litije do Čateža, ki je izšla v preteklem letu (1958) v zbirki Kondor pri Mladinski knjigi v Ljubljani, pogrešamo v tej zvezi pojasnila. Prav tako tudi v Slodnjakovih opombah k Frana Levstika Zbranemu delu iz leta 1931. Pač pa beremo med opombami na str. 494 IV. knji-

ge »Fran Levstik, Zbrano delo« (1954) v uredništvu našega slovstvenega zgodovinarja dr. A. Slodnjaka: »Najbrž Ignaz Wogatey, ki je bil okrog 1836 lastnik nekdanjega Valvasorjevega gradu Bogenšperk.«

Ker gre tu za pojasnjevanje takó pomembnega slovstvenega dela, kakršno je Levstikovo Popotovanje, in ker je omenjeni Bogotaj po svojem rodu vendarle povezan z našo kulturno zgodovino, je prav, da o njem in njegovem rodu kaj več izvemo.

Ignac Bogataj (po izvorni portretni tenji)

Marija Bogataj roj. Aubel (po izvorni portretni tenji)

Ignac Bogataj (Wagathej), lastnik Bogenšperka, je bil rojen 14. julija 1788. leta v gradu Zalog pri Moravčah in je umrl na Bogenšperku 4. maja 1852. leta. Pokopan je v Šmartnem pri Litiji; njegov grob je z nagrobnikom vred oskrbovan in je bila nedavno odstranjena kasnejša napisna plošča, nanašajoča se na neznanega pokojnika, ki je bil ob prekopu Bogatajevega groba položen tja k počitku. Nagrobnik v obliki kapelice je malo pomembno delo neoklasicistične usmeritve, značilne za 2. polovico XIX. stol; napisna plošča iz domačega črnega apnenca je močno preperela in je napis mogoče le še delno razbrati. Poleg Bogataja je v tem grobu pokopana tudi njegova žena Marija, ki mu je sledila v grob po dobrih treh mesecih (umrla 29. avgusta 1852. leta).

V rodbinskih zvezah z Ignacem Bogatajem so tri za slovensko kulturno zgodovino omembe vredne osebnosti: Janez Matija Bogataj, advokat gospostva in mesta Škofje Loke, operoz Frančišek Krištof Bogataj in zet Ignaca Bogataja Franc Potočnik, Prešernov častilec in prijatelj.

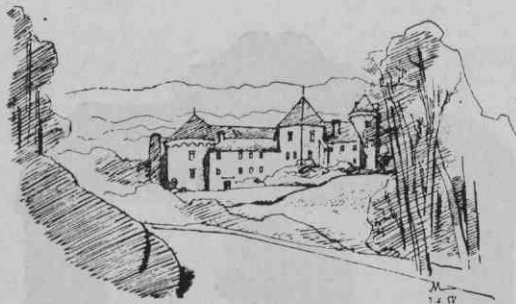
Rod Bogatajev izhaja po vsej verjetnosti iz Poljanske doline pri Škofji Loki; priimek je še danes tod zelo pogosten, srečavamo ga pa tudi množično v starejših urbarjih kot

Wagathej in Wagathe; doslej znani najstarejši zapis je iz Dolenčič (1500—1636) in iz Dobenega (1500—1581) v župniji Javorje.¹ Tu bi bilo po vsej verjetnosti tudi treba iskati poreklo naših Bogatajev.

Doslej najstarejši znani Bogataj, prednik prej omenjenih, je bil Matija Bogataj, ki je bil od leta 1660 do leta 1683 vodja mestne pisarne v Kranju in nekaj let istočasno tudi vodja deželnoknežjega sodišča.

Njegov sin Janez Matija Bogataj je bil 24 let zapriseženi preiskovalni advokat gospostva in mesta Škofje Loke. Nanj se nanaša pismo, ki mu ga je pisal v slovenščini Jakob Šubic leta 1690 in ga omenja dr. M. Rupel v Zgodovini slovenskega slovstva med slovenskimi rokopisi iz 2. pol. XVII. stol., v času, ko se je pričela slovenščina utrjevati tudi v javnem življenju.

Sin Janeza Matije Bogataja je bil Frančišek Krištof Bogataj (Wogathej, tudi Wagathej), odličen pravnik, ki je postal kot 25. po redu član Akademije Operozov s privedkom Congruus. Rojen je bil leta 1684 v Škofji Loki, pravne vede je študiral v Padovi, kjer je leta 1708 tudi promoviral. Leta 1711² je postal vicedomski tajnik in leto prej, 1710, je pričel javno razlagati pravoslovje. Spisal je: »Codex officii Vicedom-

Pogled na Bogenšperk s ceste (po skici arh. Marijana Mušiča)

natus Nobilis et Mercenarii Excelsi Ducatus Carnioliae. Tractatus Historico-Politico-Juridicus«, 1715, in »Observationes practicae selectiores Dicasteriorum Carnioliae«. Zaradi svojih zaslug je leta 1730 prejel skupno s svojim bratrancem Janezom Jurijem Bogatajem, stotnikom v Bribirju pri Novem, plemstvo. Iz utemeljitve, ki je podana v plemiški diplomi, dobimo vpogled v njegovo obvezno službeno delovanje: »Frančišek Krištof Bogataj (Wagathej) se je ves posvetil znanosti in posebej juridičnemu študiju, in da bi tudi v praksi dobil potrebne skušnje, je bil po opravljenem doktoratu nekaj let preiskovalni advokat in advokat pri ograjnem sodišču, zatem pa mu je bila podeljena

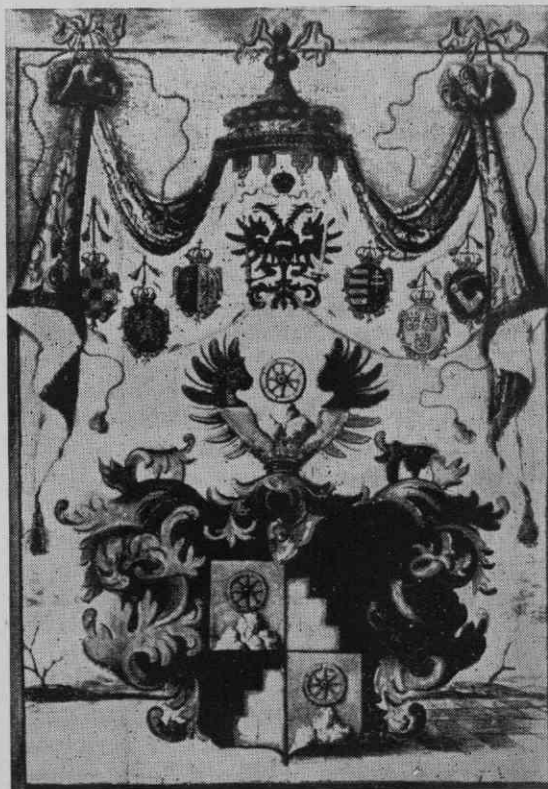
leta 1712³ služba v deželno vicedomskem fiskalatu na Kranjskem, od leta 1719 dalje pa poleg advokatske katedre še služba adjunkta deželnega sekretarja. V tej 8-letni službi je poleg ostalih opravljal še kot aktuarij različne posle v zelo važnih komisijah.«

Janez Bogataj (Wogathej), lastnik posestva Nagličturn pri Ložu na Notranjskem (umrl l. 1818 ali 1819), po vsej verjetnosti sin akademika Fr. Kr. Bogataja, je 1. maja l. 1787 vzel v zakup za dobo šestih let, do 30. aprila 1793, gosposčino Zalog (Wartenburg) pri Moravčah. 27. aprila 1801. leta je kupil od Mihaela Skubeta Bogenšperk, ki ga je za njim podedoval njegov sin Ignac Bogataj leta 1819. Po njegovi smrti so ga leta 1853 Ignacijevi dediči prodali knezu Weriandu Windischgrätzu.

Ignac Bogataj se je 28. januarja 1822. leta oženil z Marijo Aubel iz graščine Zapuže (Schnekenbüchel) pri Mirni na Dolnjem. Iz njunega zakona je bilo šestero otrok; nas zanimata dve hčeri, prvorojenka Marija Ivana, rojena 22. maja 1823. leta in najmlajša Ernestina. Marija se je poročila 23. septembra 1851. leta v kapeli na Bogenšperku s Francem Potočnikom iz Kroepe, uglednim tehničnim strokovnjakom, ki je tedaj že drugič bival v Litiji in je leto prej postal prav

Ignac Bogataj (po risbi s svinčnikom iz leta 1795)

Grb Bogatajev iz plemiške diplome

tam župan in častni občan. Prvič je bil nameščen v Litiji leta 1839 kot navigacijski asistent. Bržčas se je že med svojim prvim bivanjem v Litiji (do leta 1845) poblizje seznanil z Bogataji. Potočnikov prispevek slovenski kulturni zgodovini še ni do kraja ocenjen; dragoceni so njegovi spomini za prešernoslovje, dragoceno pa je nedvomno tudi njegovo strokovno udejstvovanje, ki ga je opravljal z vneto in širokim znanjem kot vodilni tehnični strokovnjak na Kranjskem, poln zamisli in pobud, ki so se zastavljale pri tedaj najvažnejših vprašanjih, pri osuševalnih delih Ljubljanskega barja in pri predlogih za nove železniške trase. Svoje tehniško udejstvovanje je še toliko bolj ukrepil, ko je po upokojitvi leta 1871 vse do leta 1888, do izselitve v Gorico, deloval kot pooblaščen civilni inženir v Ljubljani. Zanimivo bi bilo osvetliti njegovo delo, ki se nedvomno nanaša na široko področje nizke in visoke gradnje, vključujoče v tem času tudi arhitekturo. Zato ni izključeno, da je znaten njegov prispevek tudi v stavbni zgodovini Ljubljane.

Najmlajša hči Ignaca Bogataja Ernestina pa se je poročila z oskrbnikom kneza Windischgrätza Jurijem Klaričem (Clarici), ki je kasneje gospodaril na Langerjevi graščini Zalog pri Novem mestu. Pri njej se je hranil del rodbinskega arhiva Bogatajev. Klaričeve napredne gospodarske težnje in delavnost njegove žene Ernestine večkrat omenja Janez Trdina v svojih spisih in zapiskih.

V Bogatajih je predstavljen vznik in vzpon ter hkrati propad slovenskega rodu, ki se kljub skromni plemiški časti zaradi izrazitih humanističnih načel in tesni povezanosti z ljudstvom ne more vzporejati s tujerodno, oholo kranjsko aristokracijo; po velikih re-

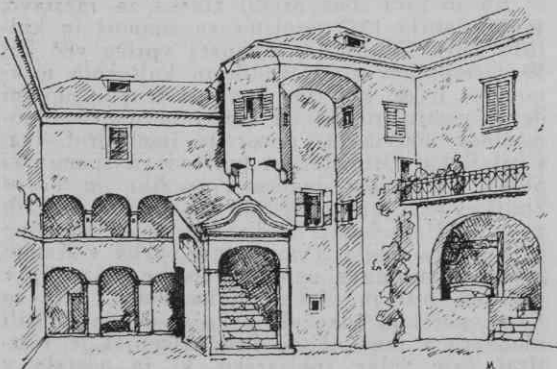
Grb akademika Fr. Kr. Bogataja iz Dizmove kronike

volucionarnih pretresih l. 1848 je gmotno propadel in se povsem vključil v meščansko sredino, ki se ji pravzaprav nikoli ni bil izneveril, marveč je obdržal njen značilni življenjski stil v najtesnejši povezavi z ljudstvom, sredi katerega je živel. Zato pa je tudi spomin na Bogataja pri domačinih okoli Bogenšperka še vedno živ in poln hvale.

Fran Levstik je Bogataje nedvomno poznal, saj je služboval kot domači učitelj v bližini njihove posesti Bogenšperka.

OPOMBE

1. Po podatkih, ki jih je ljubeznivo posredoval dr. Pavle Blaznik. — 2. V plemiški diplomii je v nasprotju z našimi viri navedeno leto 1712. — 3. Glej pod op. 2. — Viri: Rodbinski arhiv in ustno izročilo piščevih prednikov. Plemiška diploma Frančiška Kristofa in Janeza Jurija Bogataja iz leta 1730. — Arhivalno gradivo, ki ga je vestno zbral in ljubeznivo posredoval Jože Staré iz Šmartnega pri Litiji, za kar se mu tudi na tem mestu iskreno zahvalim. — Viktor Steska, Academia Operosorum, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 1900, Letnik X, str. 54 in 80. — Fr. Kidrič in R. Andrejka, Sestavek o Francu Potočniku v SBL.

Dvoriščna arhitektura Bogenšperka
(po skici arh. Marijana Mušiča)